

УДК 811.161.2'42'373.612.2

DOI <https://doi.org/10.32782/2710-4656/2026.2.1/09>**Степанов В. В.**<https://orcid.org/0000-0002-8169-7908>

Сумський державний університет

Лук'яніхіна А. І.<https://orcid.org/0009-0004-2170-0521>

Сумський державний університет

АСОЦІАТИВНЕ ОСМИСЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ: КОМПАРАТИВНЕ ЗІСТАВЛЕННЯ ПЕРІОДУ ДО ТА ПІСЛЯ ПРОГОЛОШЕННЯ НЕЗАЛЕЖНОСТІ¹

У статті описано значущість української ідентичності крізь призму образного складника концепту УКРАЇНА, що постає шаровою системою трьох елементів: поняттєвого, перцептивного та валоративного. Представляючи одну із найскладніших в реконструкції концепту одиниць, образний елемент української ідентичності досліджено через методику концептуальної метафори Лакоффа-Джонсона, коли роль та значущість ідентичності асоціативно осмислюється в термінах іншого концепту.

Матеріалом студії став художній дискурс Пантелеймона Куліша та Ліни Костенко для відстеження контрасту в асоціативному осмисленні української ідентичності до та після проголошення державної незалежності. Дослідницькі дані вилучено з Генерального регіонально анотованого корпусу української мови (ГРАК), де за запитом «Україна» сформовано конкорданс метафоричних контекстів із творів «Чорна рада. Хроніка 1663 року» та «Записки українського самашедшого», що скомпоновано як авторська вибірка для опрацювання.

У процесі дослідження встановлено, що концепт УКРАЇНА (маркер української ідентичності) асоціативно осмислюється через низку ментальних векторів. В біологічному сенсі українська ідентичність трактується як ОРГАНІЗМ, який попри всі негаразди бореться за своє виживання до та після здобуття незалежності (за принципом «виживає найсильніший»). Психологічний аспект розглядає еволюцію української ідентичності як життя ЛЮДИНИ, яка прагне кращої долі, відстоює свої права та гідне ставлення до себе. З соціальних позицій українська ідентичність розкривається через концепт СІМ'Я, тобто злагоджена єдність людей, що виборюють незалежність та відстоюють її попри зовнішні виклики. Взаємостосунки людей на шляху до та після здобуття незалежності асоціативно описуються через просторовий вектор, коли мешканці БУДИНКУ та прилеглого ДВОРУ мають свої усталені порядки. Природне трактування еволюції ідентичності прирівнює Україну до сплеску стихій, які стоять на шляху відстоювання суверенітету. Відповідно, Україна асоціюється із ЗЕМЛЕЮ, ЗГАРИЩЕМ, БОЛОТОМ, СОНЦЕМ, ГОРИЗОНТОМ. Останній вклад в осмислення української ідентичності вносить виробничий вектор, де відстоювання державного суверенітету репрезентується як злагоджена робота МАШИНИ або рух транспортного засобу (КОРАБЛЯ, АВТОМОБІЛЯ, ПОТЯГА).

Результати засвідчують суміжність осмислень еволюції української ідентичності до та після здобуття незалежності. Іншими словами, в усі часи мета українців одна – боротьба за своє право на самостійне існування.

Ключові слова: українська ідентичність, незалежність, дискурс, корпус, концепт, образний складник, концептуальна метафора.

¹ Дослідження проведено в рамках реалізації НДР молодих вчених «Еволюція української ідентичності в мовній свідомості: досвід минулого, сучасні виклики та перспективи розвитку» (номер державної реєстрації: 0126U000872)

Постановка проблеми. Російсько-українська війна стала не тільки викликом у відстоюванні державного суверенітету та права народу на самобутнє існування. Вона змусила по-новому переосмислити еволюцію української ідентичності, зрозуміти її витoki, становлення та подальший розвиток у сучасному світі. Без знання минулого і аналізу теперішнього неможливо спрогнозувати майбутню долю українського народу. Відтак, переосмислення української ідентичності у мовній свідомості (дискурсі) є важливим засобом виживання України як суб'єкта міжнародного права, котрий наділений самобутністю та суверенними правами. У цьому полягає актуальність нашого дослідження.

Аналіз публікацій засвідчує глибокий інтерес науковців у вивченні питання формування української ідентичності на шляху державної незалежності. Беззаперечним є той факт, що українська ідентичність має давні витoki, і на її шляху не раз ставали складні випробування. Причина криється у особливому географічному розташуванні України. Будучи центром Європи, вона стоїть на перехресті геополітичних впливів, і тому контроль над Україною кардинально змінює геополітичну розстановку сил [1; 2]. Цим пояснюються постійні історичні зазіхання на українську землю в епохах минулого (Річ Посполита, Османська Імперія, Російська Імперія, Третій Райх, СРСР) та теперішнього часу (РФ). Сучасна війна є прагненням зберегти імперську ідеологію, коли без України ворожий сусід мислиться не як євразійська, а як суто азійська держава. Іншими словами, цей конфлікт постає не просто збройною боротьбою, а війною за збереження повноцінної української ідентичності [3; 4]. Аналогічна картина простежувалася і в період проголошення Української Народної Республіки 22 січня 1918 року, коли народ прагнув вирватися з тенет імперіалістичної ідеології [5].

Саме українська національна ідентичність дозволила Україні вибороти незалежність. Тому переосмислення її ролі в період до і після проголошення незалежності є важливим елементом у збереженні державного суверенітету попри будь-які зовнішні виклики. Цінним інструментом образного обмірковування значущості української ідентичності виступає методика концептуальної метафори, коли концепт УКРАЇНА (маркер ідентичності) переосмислюється крізь призму інших концептів [6; 7].

Концептуальна метафора знайшла свій широкий прикладний потенціал у лінгвістичних дослідженнях. Її застосовують для асоціативного опису соціально значущих явищ: пандемії COVID-19

[8; 9], Brexit [10], економічна криза [11]. Концептуальна метафора апікабельна для критичного аналізу політичних процесів у публіцистичному дискурсі [12]. Вона знайшла своє широке використання в осмисленні суспільно-політичного життя України, зокрема в період Майдану [13], війни на Донбасі [14], повномасштабного вторгнення [15]. Відтак, методика концептуальної метафори ідеально підходить для осмислення значущості української ідентичності в рамках образного складника тришарової будови концепту Україна (поняття, образ, цінності). Вона і стане відправною точкою в нашому дослідженні.

Потстановка завдання. Об'єктом дослідження виступає концепт УКРАЇНА як маркер української ідентичності. Предмет студії – асоціативне осмислення української ідентичності в діахронічному зрізі (період до та після проголошення державної незалежності).

Матеріалом дослідження є дискурс як жива мовна свідомість українського соціуму. Нами обирається дискурс XIX та XXI століття для контрастного порівняння української ідентичності в період до та після проголошення державної незалежності. У першому випадку беремо твір Пантелеймона Куліша «Чорна рада» [16] (опис минулої козацької боротьби за відстоювання української ідентичності), у другому – книгу Ліни Костенко «Записки українського самашедшого» [17] (про проблеми сучасної України з 1991 року). Емпіричні дані вилучаються із Генерального регіонально анованого корпусу української мови [18], де за запитом «Україна» формується конкорданс, із якого вилучається вибірка метафоричних контекстів про українську ідентичність.

Метою дослідження є зіставлення образних осмислень української ідентичності до та після проголошення незалежності. Це зумовлює виконання таких завдань: визначити вектори осмислення української ідентичності та проаналізувати, наскільки збігаються образи України до та після здобуття державного суверенітету (твори Куліша та Костенко відповідно).

Для досягнення мети використано методику концептуальної метафори Лакоффа-Джонсона [6] та зіставний метод.

Виклад основного матеріалу. Аналіз корпусної вибірки дозволяє відстежити вектори осмислення української ідентичності в періоди до та після здобуття української незалежності. Першим таким вектором виступає біологічний, коли Україна асоціюється з живим ОРГАНІЗМОМ, що народжується та починає жити на білому світі:

З того часу нову життя почала Україна, і хто брався до роботи громадської не сліпуючи, той добре знав, з якого боку вхопитись і куди простувати (Пантелеймон Куліш).

Контактуючи з собі подібними, Україна бореться за виживання. Якщо не бути сильною, вона слабе і стає легкою ціллю для інших, тобто перетворюється на ЗДОБИЧ.

Україну розідрали надвоє: одну часть, через недоляшка Тетерю, незабаром візьмуть у свої лапи ляхи, а друга сама по собі перевернеться кат знає на що (Пантелеймон Куліш).

Прикметно, що на Україну полюють не тільки зовнішні вороги. Метафорично вона стає жертвою своїх же посадовців, корупції, а також ідеологічних протиріч.

Вийли Україну зсередини, як лисиця бік у спартанця, ще й дивуються – чого ж вона така скособочена? Чого кульгає в Європу, тримаючись за скривавлений бік? **Всю обгризуть, як піраньї,** і сипонуть врозтіч. **Від України залишиться тільки скелет** (Ліна Костенко).

Це ж не Україна, – каже Лев, інвертований на пустелю. – Це пень розпаденого Союзу. Через те й змії кишають. Він має рацію. Україна пручається, як Лаокоон, облутаний зміями. Вона німо кричить, але світ не чує. Або не хоче почути (Ліна Костенко).

Торохтять кості, літає одрубана голова. Гойдаються зашморги у котельнях, на соснах, на ручках холодильників. Налітають рейдери в чорних масках, як чорти з преїсподньої. Круки корупції докльовують Україну (Ліна Костенко).

Борючись за своє виживання, Україна нерідко страждає від тортур та поранень своїх кривдників. Спрацьовує метафора УКРАЇНА є ЖЕРТВА.

Поки ляхи да недоляшки душили Україну, туди втікав цюнайкрайший люд з городів. А тепер хто йде на Запорожжє? Або гольцяпака, або злодюга, що боїться шибениці, або дармоїд, що не звик заробляти собі насущного хліба (Пантелеймон Куліш).

Їхати до Переяслава, постягати до обозу підручній мені полки да й стояти хоть против цілого світу! Що мені тії князі да бояре? Що се вони видумали – шматовати Україну? Наше право козацьке, ніхто міждо нас не втручайся! Де два козаки, там вони третього самі судять. Побачимо, чия буде сила (Пантелеймон Куліш).

Поранена Україна потребує лікування, тобто описується як ПАЦІЄНТ. Інакше хвороба прогресує, і Україна може перетворитися на ІНВАЛІДА.

Як треба рятувати Україну, байдуже мені і літа, й рани. Обновиться яко орля юність моя.

На коня, на коня! Нічого гаятись (Пантелеймон Куліш).

У кожної нації свої хвороби. У Росії – великовна. Та й в Україні свої мутації теж (Ліна Костенко).

Може, Україну вже давно сторгували, а ми все лопочемо про незалежність. Стратегічні об'єкти приватизовуються, промислово-фінансовий капітал зрощується. Ми вже з тією Росією, як ті єгипетські близнюки, зрощені головами. Скоро буде єдина енергетична система. А там, дивись, і Єдиний Економічний Простір (Ліна Костенко).

Вийли Україну зсередини, як лисиця бік у спартанця, ще й дивуються – чого ж вона така скособочена? Чого кульгає в Європу, тримаючись за скривавлений бік? Всю обгризуть, як піраньї, і сипонуть врозтіч. Від України залишиться тільки скелет (Ліна Костенко).

Якщо організм не врятувати, може настати смерть (УКРАЇНА є ТРУП).

А при такому складі парламенту це вже зашморг для України. Залишиться тільки вибити табуретку з-під її ніг, що охоче й зроблять наші дони і шевальє (Ліна Костенко).

Словом, Україну запустили в майбутнє під знаком одрубаної голови. Надії на те, що Гонгадзе живий, вже практично немає. Дехто уже готовий похилити жалобні прапори (Ліна Костенко).

Іншим аспектом осмислення української ідентичності постає психологічний вектор. Україна трактується як наділена розумом істота, що вирішує свої проблеми. Маємо метафору УКРАЇНА є ЛЮДИНА.

Думав, Україна ляхам за себе оддячила, недоляшків вигнала, унію стерла, жидову передущила. Тепер нехай живе громадським розумом (Пантелеймон Куліш).

Україна-людина має власну долю. Саме від її вчинків та дій оточення залежить життя всього народу.

Бачу, бачу, куди доля хилить Україну! Невже ж отеє справді усе й розкотиться, як горох із жмені? Невже ж на те козаки воювали і кров свою проливали, щоб пропала козацька слава порошиною з дула? (Пантелеймон Куліш).

Да й згадав старий смутну пісню, що зложив Божий Чоловік, як умер батько Хмельницький. Чи вже ж дармо тая безщасна Україна Богові молила? Щоб міцна його воля з-під кормиги лядської слобонила. На позор да поругу невірним не давала, щастем наділила. Чи вже ж дармо вона Богові молила? (Пантелеймон Куліш).

Інколи вчинки України можуть бути помилковими, якщо рішення було необдуманим. У таких випадках Україна описується як ДИТИНА.

Уже що наші братчики задумують, чи добре, чи лихе, так швидше воду в Дніпрі зупиниш, ніж їх. Хоч греблі гати, хоч мости, вода прорветься: ні порадою, ні силою не переможеши нашого товариства. Лучче пливи, куди вода несе. Побачимо, що станеться з **вашою Україною, як приймуться няньчити її** такі няньки (Пантелеймон Куліш).

Сьогодні ліквідували останній стратегічний бомбардувальник. Фюзеляж розпиляли на три частини, тепер він безголовий і безхвостий, як і належить бойовій машині позаблокової держави. І готовий до переплавки. **Слухняна Україна, самороззброюється** (Ліна Костенко).

Опираючись ворогу, Україна відстоює свою честь та гідність.

Я вже починаю озиратися – хто і де той напасник, що все намагається **поставити Україну на коліна, а вона, горда й нескорена, все встає і встає** (Ліна Костенко).

Прагнучи кращої долі, Україна намагається знайти вихід з поточних проблем. Тобто, вона осмислюється як ПШОХІД.

У мене завжди одне – **як вийти Україні з її історичної безвиході?** Мойсей виводив з єгипетського полону, і вивів. А ми ж на своїй землі – чому ж ніяк не можемо вийти?! (Ліна Костенко).

З іншого боку, Україна метафорично змагається з іншими людьми за кращу репутацію на світовій арені. Маємо метафору УКРАЇНА є ГРАВЕЦЬ.

Україна отримала свій шанс заявити про себе у шаховій партії, яка розгорнута на шахівниці планети Земля (Ліна Костенко).

Третій аспект осмислення української ідентичності – соціальний вектор. Україна мислиться як істота, котра живе разом зі своїми родичами. Тобто, Україна асоціюється з СІМ'ЄЮ.

Гетьман і Шрам вернулись **іще веселіші, пили за здоров'є великої, одностайної України, пили й за царя православного і праведного, котрий ні для кого в світі душею не покривить, не так як той король, що оддав козаків магнатам на поталу** (Пантелеймон Куліш).

Білозерець був старосвітський сотник. З тих, що перші озвались потиху до батька Богдана: **«Єднай, батьку, Україну, а ми тебе виручимо»** (Пантелеймон Куліш).

Водночас, Україна мислиться як МАТИ, чії діти поводять себе пристойно або ні.

Ні, ось підем рицарювати! П'янствувати да баглаї бити, а не рицарювати! Пожалуй, інші спасенні душі справді одбігли займанщини яко суєти мирської; а другий розбишака пішов у Січ, аби не робити діла на господарстві. От і нари-

царювали! **Утішайсь, Україно, своїми дітками!** (Пантелеймон Куліш).

А хоч би кому в голові сягнуло – бодай шматочок того граніту залишити, бодай пам'ятний знак поставити на честь тих студентів, що тут голодували! **Це ж були діти твої, Україно!** Може, останні твої самовіддані діти (Ліна Костенко).

Україна-сім'я мешкає в певному приміщенні, тобто соціальний вектор переростає в просторовий. Так, Україна асоціюється з БУДИНКОМ або ДВОРОМ, які є її приватною власністю, де не вітають чужинців.

Бо вже коли загарбав у свої руки Іванець три полки, то **без бою його з України не випреш.** А Васюта собі підніметься, бо за ним уся Сіверія, уся Стародубівщина потягне. Дожидайтесь же тепер, паволочане, поки Сомко справиться з своїми ворогами (Пантелеймон Куліш).

Із Коста-Ріки висилають якогось діда за злочини ще часів Другої світової війни. Весь вік до маразму кантувався **десь по світах, тепер надумали видворяти його в Україну** (Ліна Костенко).

Прикметно, що Україну-будинок можуть населяти різні істоти, у тому числі й ті, чия поведінка є недостойною. Маємо метафору УКРАЇНА є КУБЛО.

Піднімуться й ті, що не були на раді, бо на раду **позлазилась до Іванця тільки сама погань з України, а добрі люде не поїняли гольтянкам віри.** Тим-то Іванець із поганцями таке лихо і вквіє! А з Запорожжя теж тільки самі паливоди на Вкраїну вийшли, а що зосталось доброго, те все тепер за тебе, тільки озвешся, руку потягне і допомогу дасть (Пантелеймон Куліш).

Просторовий аспект осмислення української ідентичності переходить у природній. Україна образно мислиться як територія, що зазнає постійного впливу стихій. Тобто, УКРАЇНА є ЗЕМЛЯ.

Криза енергетики, **над Україною пронеслася стихія, позривало дахи, поломало дерева, дроти обледеніли, стовпи попадали, три тисячі населених пунктів сидять без електрики, а вони під цю лиху годину, проти зими, надумали закривати Чорнобильську атомну станцію** (Ліна Костенко).

Під впливом зовнішніх чинників Україна-земля метафорично деградує, перетворюючись на ЗГАРИЩЕ або БОЛОТО.

Так се із Низу такий вітер віє! Да й догадавсь, що вже вогню підложено, уже тільки роздуть, то й **зніметься пожежа по всій Україні.** Серце в його зомліло, як зміркував собі, що то з того може за лихо уродитись (Пантелеймон Куліш).

Колись Довженко написав «Україна у вогні». Пора вже писати «Україна у багні» (Ліна Костенко).

З іншого боку, Україна мислиться як СОНЦЕ, що освітлює та зігріває інших, або ГОРИЗОНТ, на якому сходять виклики сучасності.

Вони таки справді були заангажовані, ті шістдесятники. Заангажовані в добро, в справедливість, в поняття честі й солідарності. **Крізь них ніби світилася Україна, відтак не виникало сумніву, що вона є** (Ліна Костенко).

Вони ще й досі не зрозуміли, що народ їх просто прогнав, і що в оранжевій аурі над Україною **сходять вже зовсім інші часи** (Ліна Костенко).

Окремий вклад у осмислення еволюції української ідентичності вносить виробничий вектор. Україна асоціюється з МАШИНОЮ, якою намагаються керувати для конкретних цілей.

Убрав еси нас у шори, як сам схотів! Вивезли ми тебе на своїх старих плечах у гетьмани, а тепер ти вже без нас думаєш **Україною орудувати! Недовго ж поорудуєш! Я тобі кажу, що недовго! Коли взявсь брехати по-собачи, то й пропадеш, як собака!** (Пантелеймон Куліш).

Водночас, еволюція ідентичності описується як скерований рух транспортного засобу, що уособлений Україною. Тобто, ідентичність описується як КОРАБЕЛЬ, АВТОМОБІЛЬ або ПОТЯГ. Вони можуть рухатися правильно або ні; на їхньому шляху можуть траплятися перешкоди.

Він стояв за трибуною, як за штурвалом, – сокири не треба, коли такі люди при владі, вони давно вже **збили Україну з курсу** (Ліна Костенко).

Мені після його візитів сняться кошмари. То чудовисько Амброза Бірса, з яким я борюкаюся.

То пірати, що беруть Україну на бордаж (Ліна Костенко).

У Великобританії пройшла конференція «**Україна на роздоріжжі**». Я сказав би інакше: **Україна на бездоріжжі** (Ліна Костенко).

Ні, приходять нові режими, нові ешелони влади і везуть тебе силоміць по своїх безнадійних маршрутах. І знову **пускають Україну під укіс**, і тебе разом з нею (Ліна Костенко).

Висновки. Еволюція української ідентичності осмислюється через низку ментальних векторів. В біологічному сенсі вона є організмом, який борється за своє виживання. Психологічно українська ідентичність прирівнюється до людини, яка відстоює достойне життя. З соціальних позицій українська ідентичність розкривається злагодженою родиною, яка разом долає труднощі у відстоюванні незалежності. Відповідні взаємостосунки людей асоціативно описуються через просторовий вектор, коли українці мають свої усталені порядки. Природне трактування еволюції ідентичності прирівнює Україну до сплеску стихій, які стоять на шляху відстоювання суверенітету. Виробничий вектор відтворює відстоювання державного суверенітету як злагодженою роботу машин або рух транспортних засобів.

Результати засвідчують суміжність осмислень еволюції української ідентичності до та після здобуття незалежності. Іншими словами, в усі часи мета українців одна – боротьба за своє право на самостійне існування.

Перспективою досліджень вважаємо опис поняттєвого та валоративного складника концепту УКРАЇНА для цілісної реконструкції національної ідентичності.

Список літератури:

1. Sytnyk O., Drogomyretsky B., Sytnyk Y., Sizarev K. Bolshevism, from class ideology to imperialist ideology: The Ukrainian case. *Codrul Cosminului*. 2023. Volume 29. Issue 2. P. 287–306. URL: <https://surl.li/zpuhmb>.
2. Vasylychuk H., Drozdov V. Soviet mythmaking in the Stalin era: Constructing the myth of “the Ukrainian people’s reunification”. *East European Historical Bulletin*. 2023. Issue 28. P. 170–186. URL: <https://surl.li/psnqgy>.
3. Mishalova O., Hordiichuk O., Sokolovskyi O. Russia’s War in Ukraine as a “War for Identity” and appropriation of cultural tradition. *Ethics in Progress*. 2024. Volume 15. Issue 1. P. 73–94. URL: <https://surl.li/duelfa>.
4. Bezrukova O., Vilkova O., Petrenko-Lysak A. Social perception of war: A study of Ukrainian society under Russia’s full-scale invasion. *Innovation: The European Journal of Social Science Research*. 2025. Volume 38. Issue 1. P. 70–91. URL: <https://surl.li/puwjuy>.
5. Ihnatusha O. The Russo-Ukrainian War of 1917-1918 and struggle for Ukrainian identity in discourse of newspaper “Sich”: View from today. *Eminak*. 2023. Volume 3. Issue 43. P. 134–153. URL: <https://surl.li/cc/saszvn>.
6. Lakoff G., Johnson M. *Metaphors we live by*. Chicago: University of Chicago Press, 1980. 242 p.
7. Kövecses Z. *Extended conceptual metaphor theory*. Cambridge: Cambridge University Press, 2020. 331 p.
8. Abdel-Qader L. M., Al-Khanji R. R. Conceptual metaphor in COVID-19 speeches of the American president Joe Biden. *Theory and Practice in Language Studies*. 2022. Volume 12. Issue 4. P. 810–818. URL: <https://surl.li/cc/huiinf>.

9. Benzi M., Novarese M. Metaphors we lie by: Our “war” against COVID-19. *History and Philosophy of the Life Sciences*. 2022. Volume 44. Issue 18. P. 1–22. URL: <https://surl.lt/lmqref>.
10. Morozova O. Monomodal and multimodal instantiations of conceptual metaphors of Brexit. *Lege Artis. Language Yesterday, Today, Tomorrow*. 2017. Volume 2. Issue 2. P. 250–283. URL: <https://surl.lt/saapwd>.
11. Oliynyk N., Shevchenko I. Conceptualization of ECONOMIC CRISIS in discourse: From the Great Depression to the Great Recession. *Advanced Education*. 2016. Issue 6. P. 76–81. URL: <https://surl.lu/dipvxi>.
12. Stojan N., Mijić S. N. Conceptual metaphors in political discourse in Croatian, American and Italian newspapers. *Academic Journal of Interdisciplinary Studies*. 2019. Volume 8. Issue 1. P. 69–76. URL: <https://surl.li/cumvek>.
13. Yehorova O.I., Rohoza I.K. Metaphorical conceptualization of MAIDAN (on the material of German Internet mass media). *Scientific Notes of the M. Hohol Nizhyn State University. Series “Philology”*. 2015. Book 3. P. 98–102. URL: <https://surl.lu/ymomrz>.
14. Diedkova G., de Landsheer Ch. Going negative by metaphors: The Donbass conflict in the Russian and the Ukrainian press. *Politics, Culture and Socialization*. 2018. Volume 9. Issue 1-2. P. 7–34. URL: <https://surl.li/czkmct>.
15. Stepanov V., Yemelianova O., Baranova S., Nabok M. Metaphoric consideration of the UKRAINE concept significance in the non-Ukrainian journalistic discourse and its influence on social and linguistic consciousness: A corpus research of the 2022-2025 wartime period. *East European Journal of Psycholinguistics*. 2025. Volume 12. Issue 1. P. 193–225. URL: <https://surl.lu/mtyfuq>.
16. Куліш П. Чорна рада. Хроніка 1663 року. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2020. 256 с. URL: <https://surl.lu/pgnlzr>.
17. Костенко Л. Записки українського самашедшого. Київ: А-ба-ба-га-ла-ма-га, 2011. 416 с. URL: <https://surl.li/nkbijw>.
18. Генеральний регіонально анований корпус української мови (ГРАК). URL: <https://surl.li/srorxr>.

Stepanov V. V., Lukianikhina A. I. ASSOCIATIVE CONSIDERATION OF THE UKRAINIAN IDENTITY: COMPARATIVE ANALYSIS OF THE PERIODS BEFORE AND AFTER INDEPENDENCE DECLARATION

The article reveals the Ukrainian identity significance via the image component of the UKRAINE concept, which appears as a layered system of three elements: notion, image, values. Representing one of the most difficult units to reconstruct in the concept, the image element of the Ukrainian identity is examined via Lakoff and Johnson’s conceptual metaphor methodology, namely the role and significance of identity is associatively interpreted in terms of another concept.

The study material is discourse by Panteleimon Kulish and Lina Kostenko to compare associative consideration of the Ukrainian identity before and after independence declaration. The data is taken from the General Regionally Annotated Corpus of the Ukrainian Language (GRAC), where the query “Ukraine” generates a concordance of metaphorical contexts from the works “Black Council. Chronicle of 1663” and “Notes of a Ukrainian Madman” to produce a research sample.

The analysis showed that the UKRAINE concept (a Ukrainian identity marker) is associatively interpreted via mental vectors. In a biological sense, Ukrainian identity is regarded as ORGANISM that, despite all hardships, fights for its survival before and after gaining independence. The psychological aspect considers evolution of the Ukrainian identity as life of HUMAN who strives for a better future, defending rights and demanding dignified treatment. From the social perspective, the Ukrainian identity is revealed via the FAMILY concept, namely harmonious unity of people who fight for independence and defend it despite external challenges. Relationships between people on the path to and after independence are associatively described via the spatial vector, where residents of HOUSE and the surrounding YARD have their own established order. The natural interpretation of identity evolution equates Ukraine with a surge of elements that stand in the way of defending sovereignty. Accordingly, Ukraine is associated with EARTH, FIRE, SWAMP, SUN, HORIZON. The final contribution is made by the production vector, where defense of state sovereignty is represented as a coordinated work of MACHINE or movement of vehicle (SHIP, CAR, TRAIN).

The results confirm contiguity of considering the Ukrainian identity evolution before and after independence. In other words, Ukrainians have always had one goal – struggle for their right to independent existence.

Keywords: *Ukrainian identity, independence, discourse, corpus, concept, image component, conceptual metaphor.*

Дата першого надходження статті до видання: 17.02.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 13.03.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 14.05.2026